

"Cebbaroğlu Mehmed" adlı şiiri 1946 yılı Cumhuriyet Halk Partisi'nin şiir yarışmasında ikincilik kazanınca adı daha geniş bir çevrede duyulur. Paris'te geçirdiği yıllar şiirlerindeki macera duygusu ve isyankâr havanın gelişmesine katkıda bulunur. 1954-1955'te *Mavi* dergisi etrafında bir araya getirdiği bir grup gençle birlikte, Nazım Hikmet çizgisinde daha yeni yeni şekillenmekte olan toplumcu şiiri baltaladıkları gerekçesiyle Garipçiler'e savaş açar.

Şiir hayatında bir dönüm noktası kabul edilen *Sisler Bulvarı* (1954) toplumcu damarı içinde taşımakla beraber yalnızlık duygusu, yolculuk, ayrılık, sarhoşluk, avarelik, aşk ve ölüm temaları etrafında yoğun bir hayal gücünün beslediği atmosferiyle daha sonraki yıllarda İkinci Yeni içinde yer alacak Turgut Uyar ve Cemal Süreya gibi birçok şairi de etkiler. Ardından yayımladığı *Yağmur Kaçağı*, *Ben Sana Mecburum* ve *Belâ Çiçeği* hep *Sisler Bulvarı*'ndaki konuların zenginleştirilmesinden oluşur. Zaman içinde Türk şiirinde kendine özgü bir söyleyiş tarzı gerçekleştirmesine rağmen şiir dünyasının Marksizm'den Kemalizm'e, hümanizmden varoluşçuluğa, cinsellik ve eşcinselliğe kadar çok geniş bir yelpazede ve oldukça kaypak bir zeminde dolaştığı dikkati çeker. Ancak o Garipçiler gibi, şiiri toplumcu anlayıştan uzaklaştıran İkinci Yeni şairlerini de şematik şiirler yazan bir kısım toplumcu şairleri de eleştirmekten geri durmaz. 1960'lı yıllardan sonra yine toplumcu gerçekçilik adına İkinci Yeni'ye karşı çıkan şair, *Yasak Sevişmek*'te yer alan şiirlerinde doğrudan doğruya divan şiiri estetiğine yönelir. Divan şiirinin özellikle bir âhenk unsuru olarak ses ve mazmun zenginliğinden yararlanıp kaleme aldığı şiirlerde gazel, şarkı ve müstezad gibi nazım şekillerinden ve onların kafiye düzeninden faydalandığı dikkati çeker. Divan şiiriyle benzerlik sadece beyit çerçevesindedir. Divan ve halk şiiri etkisi taşıyan şiirlerinde ulusal bir birleşim gerçekleştirmek amacındadır.

Attila İlhan, bir romancı olarak daha çok Osmanlı Devleti'nin çöküş yıllarından başlayarak 1960'lara kadar uzanan bir dönem konu alan, "nehir roman" olarak adlandırılabilir eserlerinde belli bir bakış açısıyla devrin ekonomi, toplum ve siyaset meselelerini ele alıp irdeler. Geniş bir kültür birikimine sahip olan yazar, bir kısım romanlarıyla fikir yazılarında solculuğu Atatürkçülük zemininde bir temele oturtmaya gayret etmiş, Marksizm'le Mustafa Kemal inkılabları arasında paralellik

kurmaya çalışırken çağdaşlaşmanın Türk toplumuna yanlış bir şekilde Batılılaşmak diye dayatıldığını ileri sürmüştür. Birçok yazısında modernleşmekle Batılılaşma'nın farklı şeyler olduğunu ısrarla vurgulamıştır. Millet olarak gelişmemizin kişiliğimizi ve tarihsel köklerimizi inkâr etmeden sağlanabileceği düşüncesindedir. Toplumcu temele dayanan sanatın da mutlaka Atatürk ilkelerine bağlı yerli bir birleşimle gerçekleştirilebileceğini hayatı boyunca savunmuştur. Şiirlerinde ve özellikle romanlarında halkın konuştuğu Türkçe ile yazmaya özen gösteren Attila İlhan, romanlarında anlatımı yeknesaklıktan kurtarmak için zaman zaman Türkçe'nin klasik cümle yapısını tersine çevirdiği de görülür. Şiiri ise mırıldanarak değil mutlaka yüksek sesle okunabilecek bir metin şeklinde değerlendirir. Şiir ve romanları yanında bir kısım Batılı şair ve yazarlardan çeviriler de yapmış, "Ben Sana Mecburum" adıyla seçme şiirlerinden oluşan bir de kaset / CD doldurmuştur (folk müzik, 1999).

Eserleri. Şiir: *Duvar* (1948), *Sisler Bulvarı* (1954), *Yağmur Kaçağı* (1955), *Ben Sana Mecburum* (1960), *Belâ Çiçeği* (1962), *Yasak Sevişmek* (1968), *Tutuklunun Günlüğü* (1974, TDK Şiir Ödülü), *Böyle Bir Sevmek* (1977), *Elde Var Hüzün* (1982), *Korkunun Krallığı* (1987), *Ayrılık Sevdaya Dahil* (1993). **Roman:** *Sokaktaki Adam* (1954), *Zenciler Birbirine Benzemez* (1957), *Kurtlar Sofrası* (1963), *Biçağın Ucu* (1973), *Sırtlan Payı* (1974, 1975 Yunus Nadi Roman Armağanı), *Yaraya Tuz Basmak* (1978), *Fena Halde Leman* (1980), *Dersaadet'te Sabah Ezanları* (1981), *Hacı Hanım Vay!* (1984), *O Karanlıkta Biz* (1988), *Yengelin Kışkacı* (hikâye, 1999), *Abbas Yolcu* (gezi, 1957). **Diğer Eserleri:** *Hangi Sol* (1970), *Hangi Batı* (1972), *Faşizmin Ayak Sesleri* (1975), *Hangi Seks* (1976), *Gerçekçilik Savaşı* (1980), *Hangi Sağ* (1980), *Hangi Atatürk* (1981), *Batının Deli Gömleği* (1981), *İkinci Yeni Savaşı* (1983), *Yanlış Kadınlar Yanlış Erkekler* (1985), *Sağım Solum Sobe* (1985), *Ulusal Kültür Savaşı* (1986), *Aydınlar Savaşı* (1991), *Sosyalizm Asıl Şimdi* (1991), *Kadınlar Savaşı* (1992), *Hangi Edebiyat* (1993), *Hangi Laiklik* (1995), *Hangi Küreselleşme* (1997), *Bir Sap Kırımı Karanfil* (1998), *Ufkun Arkasını Görebilmek* (1999), *Sultan Galiyef: Avrasya'da Dolaşan Hayalet* (2000). **Çeviri:** *Umut* (André Malraux'dan, 1967),

Kantonda İsyan (A. Malraux'dan, 1967), *Çalardı Basel'in Çanları* (Louis Aragon'dan, 1969).

BİBLİYOGRAFYA :

Oktay Akbal, *Şair Dostları*, İstanbul 1977, s. 99-104; Zerrin Ankara, *Yalnız Şövalye Attilâ İlhan*, Ankara 1996; Öner Ciravoğlu, *Büyük Yolların Haydutu: Fotoğraflarıyla Attilâ İlhan'ın Yaşam Öyküsü*, İstanbul 1997; Yakup Çelik, *Şubat Yolcusu: Attilâ İlhan'ın Şiiri*, Ankara 1998; Sema Özher, *Kaplanın Aynasından Yansıyanlar: Romancı Yönüyle Attilâ İlhan*, Ankara 2003; *Attilâ İlhan Armağanı* (ed. Yakup Çelik), Ankara 2006; Mustafa Kutlu, "İlhan, Attilâ", *TDEA*, IV, 363-365; Selim İleri, "İlhan, Attilâ", *DBİst.A*, IV, 156-157.

ABDULLAH UÇMAN

İLİM YAYMA CEMİYETİ

Türkiye'de eğitim ve öğretimi desteklemek amacıyla
1951 yılında
İstanbul'da kurulan cemiyet.

Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesinden sonra 1951'de yedi ilde ortaokul seviyesinde dört yıllık İmam-Hatip okulları öğretime başladı. Bunlardan biri olan İstanbul İmam-Hatip Okulu'na bugün (2015) Şehzadebaşı'nda İlim Yayma Yurdu'nun yerinde bulunan harabe durumundaki eski Zeyrek Ortaokulu tahsis edilmekle birlikte herhangi bir maddî tahsisat ayrılmadığından bazı iş adamları bu binayı satın alıp tamir ettirdiler. Ardından okulun kurucu müdürü Celâl Hoca'nın (Mahmut Celâlettin Ökten) öncülüğünde altmış sekiz hayır severin desteğiyle 11 Ekim 1951 tarihinde İlim Yayma Cemiyeti kuruldu. Cemiyetin ilk faaliyeti okulun 17 Ekim 1951'de hizmete açılmasını sağlamak oldu. Yine cemiyet tarafından Şehremini'deki eski halkevi binası onarılarak İmam-Hatip Okulu öğrencileri için yurda dönüştürüldü.

İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk başkanı, 1923 Lozan Antlaşması'nda İsmet İnönü'nün maiyetinde kâtip üye olarak bulunan avukat Seniyüddin Başak'tır. Onun başkanlığındaki ilk yönetim kurulunda Yusuf Türel, Cemal Karabekir, Vehbi Bilimer, Hüsnü Bayer, Nazif Çelebi, Hulusi Topbaş, Mustafa Doğanbey, Vehbi Çıkrıkçioğlu, Rahmi Köseoğlu, Ali Sünnetçioğlu, Cemalettin Tunç, Ahmet Hamit Çağıl, Nuri Evren ve Mazhar Sündüs yer almaktaydı (kurucuların listesi için bk. Kavalcı, s. 33-34, 120-123). Başlangıçtan günümüze (2015) kadar cemiyetin genel başkanlığını yapanlar şunlardır: Seniyüddin Başak (1951-1953, 1955-1959), M. Mazhar Veziroğlu (1953-1955), Rahmi Köseoğlu

(1959-1961), Vehbi Bilimer (1961-1968), Yusuf Türel (1968-1972), Abdülkadir Çavuşoğlu (1972-1973, 1973-1974), Korkut Özal (1973-1973), Abdülkavi Beşer (1974-1981), Kemal Unakıtan (1981-1982), Mehdi Sungur (1982-1986), Hasan Sağlam (1986-2002), Yücel Çelikkalek (2002-2004), Hamza Akbulut (2004-2012), Yusuf Tülün (2012-).

İlim Yayma Cemiyeti, 10 Şubat 1952 tarih ve 4/169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "umumi hizmetlere hâdim" derneklerden sayıldı. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nden sonra kayyuma devredilen cemiyet vesayetten ancak 1967'de kurtulabildi. Devletin zaman zaman derneklerin faaliyetlerine kısıtlamalar getirmesi, giderek sivil toplum kuruluşlarını yasal bakımdan daha güvenceli olan vakıflaşmaya yöneltti. İlim Yayma Cemiyeti de 8 Ocak 1973'te İlim Yayma Vakfı'nı kurdu ve cemiyetin bütün mal varlığını vakfa devretti. Vakfın kurucuları arasında Yusuf Türel, İsmail Niyazi Kurtulmuş, Muammer Topbaş, Sabahattin Zaim, Ayhan Songar, Hasan Tahsin Uğur, Mehmet Fehmi Bilge, Mahir İz gibi isimler bulunmaktaydı. Otuz kurucu üye ile faaliyete başlayan vakıfta heyetlerin teşekkülünde zorluklar çıkması sebebiyle kurucuların sayısı doksan sekize çıkarıldı, zaman içerisinde faaliyetlerin genişlemesi üzerine vakıf senedinin ilgili 10. maddesinde değişikliğe gidildi (22 Mart 2012). 8 Mart 2014 tarihinde yapılan 43. olağan toplantıda kurucu üyelerin sayısı 113'e yükseltildi.

Millî ve mânevî değerlerine bağlı, çağının bilim, düşünce ve kültürüne vâkıf, şahsiyetli nesiller yetiştirmeyi hedefleyen İlim Yayma Cemiyeti böyle bir gençliğin yetişmesi için her türlü hizmeti vermeye çaba göstermiş, okullar, yurtlar ve kurslar

açmış, öğrencilere -İlim Yayma Vakfı ile iş birliği halinde- lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarında burs sağlamıştır. Daha sonra açılan Yüksek İslâm enstitülerinin ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla çalışmış, ileriki yıllarda hizmetlerini diğer fakülte öğrencilerine yayarak onlar için yurtlar açmıştır. Ayrıca çeşitli fakülte, okul ve yurtlara tesis ve tamir, demirbaş eşya, kitap, eğitim malzemesi vb. konularda yardım yapan cemiyet birçok akademisyene yurt içinde ve dışında yabancı dil öğrenimi, ilmî faaliyetlere katılma, tez hazırlama gibi çalışma ve etkinlikleri için maddî destek vermiştir. Cemiyet halen, geleneksel faaliyetleri yanında İmam-Hatip liseleri ve İlahiyat fakülteleri talebeleri için meslekî yaz seminerleri, belirli zamanlarda bilgisayar ve özellikle yüksek lisans ve doktora talebelerine yönelik dil kursları düzenlemekte; ilmî toplantılar, sempozyumlar ve konferanslar tertiplemektedir.

Günümüzde İlim Yayma Cemiyeti ile İlim Yayma Vakfı ortak faaliyetler yürütmekte, Türkiye'nin birçok yerinde vakfın mülkiyetindeki yurt binaları cemiyet tarafından işletilmektedir. Ayrıca 1998-1999 öğretim yılında faaliyete başlayan Özel İrfan Eğitim Kurumları ile 2000-2001 öğretim yılında açılan Erzurum İstiklâl Koleji de vakfın desteğiyle hizmetlerini devam ettirmektedir. Nihayet vakıf 2010 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ni kurmuştur. İlim Yayma Cemiyeti'ne hizmetlerinden dolayı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından 29 Mayıs 1996 tarihinde bir şükran plaketi verilmiştir. Cemiyet son on yılda büyük bir hamle yapmış, ülke genelinde faaliyetlerini, yurtlarını, şubelerini arttırmış, 2004 yılında altmış bir olan şube sayısı 2015'te

İlim Yayma
Cemiyeti'nin
amblemi

yirmi sekizi İstanbul'da olmak üzere 155'e ulaşmış, otuz sekiz olan yurt sayısı da yirmi altısı İstanbul'da olmak üzere 120'yi aşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İlim Yayma Cemiyeti: Gaye ve Faaliyetleri, İstanbul 1964; Mustafa Özdamar, *Celâl Hoca Kuşluğu*, İstanbul 1993, s. 38-40, 45-47, 76-79; Mustafa Öcal, *İmam-Hatip Liseleri ve İlk Öğretim Okulları*, İstanbul 1994, s. 27-54; Ayla Kavalcı, *Cumhuriyet Dönemi Türk Milli Eğitim Tarihinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Hizmetleri* (yüksek lisans tezi, 2007), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hüseyin Yorulmaz, *Bir Neslin Öncüsü Celâl Hoca*, İstanbul 2012, s. 137-168; *İlim Yayma Vakfı Vakıf Senedi*, İstanbul 2013; Hayreddin Karaman, "İlim Yayma Cemiyeti", *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni*, sy. 10, İstanbul 2005, s. 12-13; Muhammed Eroğlu, "İlim Yayma Cemiyeti", a.e., sy. 11 (2006), s. 18-19; Sabahattin Zaim, "Türkiye'nin İlk Sivil Toplum Kuruluşu: İlim Yayma Cemiyeti", a.e., sy. 12 (2006), s. 3-4; "Kardeş Kuruluşlarımız: İlim Yayma Vakfı", a.e., sy. 12 (2006), s. 23-25; "Vakıf Hizmetlerine Adanmış Bir Ömür: Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş", *İlim Yayma Vakfı Bülteni*, sy. 7, İstanbul 2013, s. 20-24; "İrfan Eğitim Kurumları", a.e., s. 30-32; "Kent İçinde Bir Kampüs Üniversitesi: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi", a.e., s. 33-36; A. Çağlar Deniz, "Tek Parti Döneminde Devrimsel Ric'atler: Bir Ric'at Örneği Olarak İmam Hatip Seminerleri Girişimi ve İmam Hatip Kurslarının Açılması", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VII/3, Uşak 2014, s. 95-110; "İlim Yayma Cemiyeti" (<http://www.ilyc.org.tr>).

MUSTAFA L. BİLGE – HAMZA AKBULUT

İlim Yayma Vakfı tarafından kurulan Sabahattin Zaim Üniversitesi

İLİM YAYMA VAKFI

(bk. İLİM YAYMA CEMİYETİ).

İMAM İMORU

(bk. SALGAVI).

İMARET CAMİİ

(bk. KOCA MEHMET PAŞA CAMİİ
ve KÜLLİYESİ).

İNANÇ YABGU

(bk. MÜSÂ YABGU).